

Enheten för kemisk livsmedelssäkerhet/Fodersektionen

Krav för uppsamlingscentraler

Krav för uppsamlingscentraler

1 Inledning

Denna anvisning är avsedd för aktörer som driver uppsamlingscentraler och i den ingår samlad information om de krav som lagstiftningen ställer på uppsamlingscentraler. För att underlätta läsningen används förordningarnas inofficiella namn i texten. Krav för uppsamlingscentralerna ingår framför allt i EU:s s.k. biproduktförordning och dess tillämpningsförordning, men också i andra EU-förordningar som gäller foder samt i den nationella lagstiftningen om foder och biprodukter. Den mest centrala lagstiftningen om uppsamlingscentraler samt den lagstiftning som hänvisas till i denna anvisning är sammanställd med sina fullständiga namn i slutet av anvisningen (punkt 8).

För att de aktörer som arbetar med biprodukter ska ha lättare att följa lagstiftningen har vi också utarbetat andra anvisningar som finns att få på Livsmedelsverkets webbplats. Utöver anvisningarna och guiderna innehåller webbplatsen också information i anslutning till foder och animaliska biprodukter. Helheten som behandlar foder och verksamhet inom fodersektorn finns på [Livsmedelsverkets webbplats](#).

2 Definitioner

Uppsamlingscentral är en term i överensstämmelse med biproduktförordningen och dess tillämpningsförordning. Med uppsamlingscentral avses *”andra anläggningar än bearbetningsanläggningar där de animaliska biprodukter som avses i artikel 18.1 i förordning (EG) nr 1069/2009 samlas in i syfte att användas för utfodring av de djur som avses i samma artikel”*. Artikel 18 gör det möjligt att på vissa villkor använda biprodukter i kategori 2 eller 3 för utfodring av bland annat pälsdjur (inte sällskapsdjur). Sällskapsdjursfoder eller råvara till sådant får inte samlas in eller sändas i uppsamlingscentralens namn, utan det sker alltid i livsmedelslokalens namn.

Uppsamling och bearbetning (syrabehandling) av biprodukter som uppkommit i den egna livsmedelsanläggningen kräver ingen separat registrering som uppsamlingscentral, utan det kan utföras vid livsmedelslokalens biproduktavdelning. En separat uppsamlingscentral behövs i det fall att anläggningen också vill ta emot biprodukter som uppkommit vid andra anläggningar.

Med biprodukter avses i denna anvisning animaliska biprodukter och med sällskapsdjursfoder sådana sällskapsdjursfoder som tillverkas av råvaror av animaliskt ursprung.

Enheten för kemisk livsmedelssäkerhet/Fodersektionen

Krav för uppsamlingscentraler

---

3 Registrering som uppsamlingscentral

- *Biproduktförordningen (EG) nr 1069/2009, artikel 23*
- *Biproduktförordningens verkställighetsförordning (EG) nr 142/2011, bilaga VI, kap. II, avsnitt I punkterna 1 och 2 samt bilaga XVI, avsnitt 5*
- *Biproduktlagen 517/2015, paragraferna 34 och 35*

Aktören ska göra en anmälan för registrering enligt biproduktförordningen innan verksamheten inleds. Oberoende av var de är belägna är uppsamlingscentralerna också foderföretagare och till denna del måste de alltid registrera sig hos Livsmedelsverket. Därutöver görs också registrering enligt biproduktförordningen antingen hos Livsmedelsverket eller hos kommunen. Uppsamlingscentralerna i anslutning till slakterier registreras av Livsmedelsverket. Registreringen av dem enligt biproduktförordningen görs på samma gång som registreringen som foderföretagare, så någon särskild anmälan behövs inte. Uppsamlingscentraler som inte är belägna i anslutning till ett slakteri ska dessutom registrera sig hos kommunen. Registreringen förutsätter inte att den behöriga myndigheten förrättar inspektion på ort och ställe innan verksamheten inleds. En förhandsgranskning kan ändå utföras om myndigheten anser det vara nödvändigt. Tillsynen över uppsamlingscentralerna styrs av Livsmedelsverket, medan det i huvudsak är besiktningsveterinären som ansvarar för den praktiska tillsynen i anläggningar i anslutning till slakterier och kommunveterinären för tillsynen i övriga anläggningar.

Registreringen hos Livsmedelsverket utförs i första hand elektroniskt. Information om registrering som foderföretagare finns på [Livsmedelsverkets webbplats](#) på adressen.

Uppsamlingscentraler som är belägna annanstans än i anslutning till slakterier ska dessutom registrera sig hos kommunen, se ovan. Registrering hos kommunen görs med blankett K som finns på [Livsmedelsverkets webbplats](#). Registreringen är avgiftsbelagd. De registrerade uppsamlingscentralerna är inte bara anläggningar enligt biproduktförordningen utan också foderföretagare enligt foderhygienförordningen.

En lista över [biproduktoperatörer](#) och [foderföretag](#) finns på Livsmedelsverkets webbplats.

Enheten för kemisk livsmedelssäkerhet/Fodersektionen

Krav för uppsamlingscentraler

---

4 Användning av biprodukter som foder

- *Biproduktförordningen (EG) nr 1069/2009, artiklarna 9, 10, 13, 14, 35, 36*
- *Biproduktlagen 517/2015, paragraferna 6 och 7*
- *Nationella biproduktförordningen 783/2015, paragraf 5*

Det är möjligt att till vissa delar använda biprodukter i kategori 2 och 3 för utfodring av andra än livsmedelsproducerande djur (såsom pälsdjur). Biprodukter i kategori 3 kan i tillämpliga delar användas som foder åt såväl sällskapsdjur som pälsdjur. På vissa villkor är det tillåtet att använda biprodukter i kategori 2 till utfodring av pälsdjur och hundar i hundgårdar.

Tillverkning av sällskapsdjursfoder kräver separat godkännande som anläggning som tillverkar sällskapsdjursfoder enligt biproduktförordningen. Information om inledandet av sådan verksamhet och om de krav som lagstiftningen ställer på verksamheten finns på Livsmedelsverkets webbplats och i verkets anvisningar.

5 Strukturella och funktionella krav

- *Biproduktförordningens tillämpningsförfordning (EG) nr 142/2011, bilaga IX*
- *Foderhygienförfordningen (EU) nr 183/2005, bilaga II*

Uppsamlingscentralen ska vara vederbörligt åtskild från livsmedelslokalen och andra utrymmen. Biprodukterna ska lagras i korrekta temperaturer och de får inte förfaras. Animaliska biprodukter ska sorteras, hanteras och lagras så att spridningen av sjukdomsalstrare förhindras på alla tänkbara sätt.

Fönster och dörrar ska vara täta och i alla delar av anläggningen konstruerade så att de hindrar skadedjuren från att ta sig in i produktionslokalerna. Dörrar och fönster ska vara stängda alltid när det är möjligt. Innertak och övre konstruktioner ska vara sådana att de minskar fuktansamlingen, mögelbildningen och partikelnedfallet.

Lokaliteterna och utrustningen ska enkelt kunna rengöras och desinficeras och konstruktionerna ska vara sådana att vatten eller fukt inte samlas där. Det ska finnas lämpliga utrymmen för rengöring och desinfektion av kärnen för förvaring av biprodukter, inklusive fordonen. Över tvätt och rengöring ska föras journal i överensstämmelse med det som beskrivits i egenkontrollen.

Anläggningen ska se till att skadedjuren bekämpas och föra journal över det så som beskrivs i egenkontrollen. De anställda ska förfoga över lämpliga personalrum.

Enheten för kemisk livsmedelssäkerhet/Fodersektionen

Krav för uppsamlingscentraler

Mätutrustningen, såsom pH-mätaren, ska kalibreras regelbundet. Kalibreringarna ska journalföras. Maskinerna och anordningarna ska vara i vederbörligt skick och de ska underhållas i enlighet med planen för underhåll.

Belysningen ska vara tillräcklig och bruksvattnets kvalitet god. Om anläggningen använder annat vatten än det som tas från kommunens vattenledningsnät måste vattenkvaliteten säkerställas i enlighet med egenkontrollplanen. Också bortskaffandet av avloppsvatten måste skötas så att vattnet inte kontaminerar fodret.

Företagen inom fodersektorn ska ha tillräckligt stor, utbildad och kompetent personal. Det ska finnas skriftliga arbetsinstruktioner och man ska se till att de följs. Både lokaliteterna och verksamheten ska vara sådana att risken för korskontamination och fel har minimerats.

Förekomsten av skadliga och farliga ämnen samt andra främmande ämnen och föremål i fodret ska följas upp, avfall och ämnen som är olämpliga som foder ska hållas åtskilt från ämnen som duger som foder. Som ett led i kvalitetskontrollen ska man ha tillgång till ett laboratorium med adekvat personal och utrustning.

5.1 Krav för bearbetning av biprodukter och godkända fodertillsatser

- *JSMf 783/2015, bilaga 3*
- *Fodertillsatsförordningen (EU) 1831/2003*

”Biprodukter ska bearbetas och förvaras på det sättet att den hygieniska kvaliteten hos dem inte ändras väsentligt före bearbetningen. Biprodukterna ska bearbetas genom upphettning eller behandling med syra. Alternativt kan material från fisk frysas in.”
Råvaran ska före syrabehandling eller upphettning finfördelas till bitar som har en diameter på mindre än 50 millimeter.

Den finfördelade råvaran ska behandlas med syra så, att dess pH-värde alltigenom är 4,2 eller lägre. Samtidigt ska råvaran även behandlas med en fodertillsats som är godkänd för användning i foder för de berörda djurarterna så att tillväxten av jäst och mögel förhindras.

Fodertillsatser som är godkända i EU är införda i [EU:s register över tillsatser](#).

Enheten för kemisk livsmedelssäkerhet/Fodersektionen

Krav för uppsamlingscentraler

5.2 Mikrobiologisk provtagning

- *Foderlag 86/2008, 6 §*

Foderlagen förutsätter att foder ska vara av god kvalitet och säkra samt lämpliga som näring för djur. Foder får inte innehålla sådana mängder skadliga ämnen, produkter eller organismer att användningen av det kan orsaka fara för människors eller djurs hälsa. Aktören ska i sin egenkontroll försäkra sig om att dessa krav uppfylls. Livsmedelsverket rekommenderar att fodret analyseras regelbundet förutom för salmonella också med avseende på mikrober som indikerar fekal kontamination.

6 Märkning, journalföring och spårbarhet i fråga om biprodukter

- *Biproduktförordningen (EG) nr 1069/2009, artiklarna 21 och 22*
- *Biproduktförordningens tillämpningsförförordning (EG) nr 142/2011, bilaga VIII*
- *Förordningen om utsläppande av foder på marknaden (EU) nr 767/2009*

6.1 Märkning av biprodukter

Biprodukterna ska förvaras vederbörligt märkta under hela produktionsprocessen från uppsamling till lagring och transport av slutprodukten.

I uppsamlingscentralen är märkningen av biproduktkategori i fråga om kategori 3-material "*Kategori 3, får inte användas som livsmedel*" och i fråga om kategori 2-material "*Kategori 2, för utfodring av pälsdjur*" (eller "*kategori 2, för utfodring av hundar i hundgårdar*").

Kärlden för uppsamling, transport och lagring av biprodukter samt handelsdokumenten ska vara märkta med biproduktkategorin. Färgkoder kan användas för märkning av kärl. De färgkoder anläggningen använder ska antecknas i egenkontrollplanen och koderna samt deras innebörd och användning ska klargöras för samtliga anställda. Färgkoderna får inte vara vilseledande. Om material som hör till olika biproduktkategorier blandas samman bestäms biproduktkategorin för hela materialet utifrån den lägre biproduktkategorin: en blandning av kategorierna 1 och 2 och 3 har kategorin 1, och får inte användas som pälsdjursfoder. En blandning av kategorierna 2 och 3 har kategorin 2.

Märkningarna av biprodukter (på förpackningar eller i dokument) får inte innehålla en oval märkning som anger godkännande som livsmedel. Detta gäller också för en vara som är tjänlig som livsmedel, men som till exempel av kommersiella skäl inte används som livsmedel utan levereras för att användas som foder. Produkten har blivit en biprodukt när man beslutat sända den för användning som foder, och märkningarna måste stämma överens med lagstiftningen om biprodukter och foder.

Enheten för kemisk livsmedelssäkerhet/Fodersektionen

Krav för uppsamlingscentraler

6.2 Journalföring, handelsdokument och spårbarhet

Aktören ska föra journal över biprodukter som levereras som foder. Spårbarheten ska gå ett steg bakåt och ett framåt. Det här innebär i praktiken att uppsamlingscentralen för journal över ankommande råvara och gör upp nödvändiga handelsdokument (fraktsedlar) för avgående varor. Om uppsamlingscentralen finns i anslutning till slakteriet kan också slakteriet sköta om råvarujournalen. Uppsamlingscentralen måste ändå ha tillgång till råvarujournalen.

Följande ska framgå av handelsdokumenten:

- datum för avsändandet
- beskrivning av materialet, inklusive
  - materialets biproduktkategori
  - i fråga om kategori 3 –material djurslaget och delarna från slaktkroppen
- mängden material, dess vikt eller antalet förpackningar
- ursprungsplats varifrån materialet avsänds
- den som transporterar materialet
- mottagarens namn samt godkännande- eller registreringsnummer
- ursprungsanläggningens registreringsnummer enligt biproduktförordningen
- bearbetningens art och bearbetningsmetoderna, om materialet har bearbetats på något annat sätt utöver nedkyllning/infrysning, till exempel genom syrebehandling.

Dokumentet med de ovan nämnda uppgifterna ska uppgöras i tre exemplar varav originalet åtföljer handelsvaran till mottagaren och kopiorna blir hos avsändaren och föraren. Handelsdokumentet kan också vara elektroniskt. Handelsdokumenten ska sparas minst två år.

Biprodukter får överlåtas endast till aktörer som är godkända eller registrerade i enlighet med biproduktförordningen. Anläggningarna som är godkända och registrerade enligt biproduktförordningen är förtecknade enligt bransch på [Livsmedelsverkets webbplats](#). Avsändaren av biprodukterna är skyldig att kontrollera att den som tar emot biprodukterna får ta emot dem.

Enheten för kemisk livsmedelssäkerhet/Fodersektionen

Krav för uppsamlingscentraler

6.3 Förpackningspåskrifter / varudeklarationer

Foderråvaror, vilket alltså de biprodukter från slakt som ska användas som foder är, måste ha (förpacknings)påskrifter som uppfyller kraven. För att underlätta uppgörandet av märkningar av foder har guiden "Märkning av foder" utarbetats. I guiden finns ett exempel på förpackningspåskrift/varudeklaration för en syrabehandlad slaktbiprodukt. Märkningskravet gäller också varor i lösvikt, även om det då saknas en egentlig förpackning. Informationen i förpackningspåskrifterna ska ges utöver uppgifterna i handelsdokumentet, men de kan inkluderas i uppgifterna i handelsdokumentet.

6.4 Transport

Biprodukterna ska transporteras i täckta och täta behållare eller kärl. Under transporten ska biprodukterna vara vederbörligt märkta och åtföljas av ett handelsdokument (fraktsedel) varav framgår alla uppgifter som förutsätts i lagstiftningen.

Transportbehållarna ska förvaras rena. Om samma behållare används för transport av flera olika biproduktkategorier måste man dessutom se till att förhindra korskontamination: behållarna ska vara rena och torra innan de används och de ska rengöras, tvättas och desinficeras efter varje användning.

Obearbetade biprodukter i kategori 2 eller 3 som ska användas som foder måste lagras och transporteras som nedkylda, frysta eller som konserverade, om de inte bearbetas inom 24 timmar. Fordonen som används för kyltransporter ska vara sådana att temperaturen förblir lämplig under hela transporten och går att övervaka.

De som transporterar foder är foderföretagare i enlighet med foderhygienförordningen och också de omfattas av skyldigheten att registrera sig som foderföretagare enligt foderhygienförordningen. Bara en registrerad aktör får transportera foder.

7 Egenkontroll och HACCP-system

- *Biproduktförordningen (EG) nr 1069/2009, artiklarna 28 och 29*
- *Foderhygienförordningen (EU) nr 183/2005, artiklarna 6 och 7*

7.1 Egenkontroll

Av egenkontrollplanen ska framgå alla uppgifter och tillvägagångssätt som är väsentliga med tanke på verksamheten och produkterna. Den praktiska verksamheten ska till alla delar motsvara det som beskrivits i egenkontrollplanen och den ska journalföras.

Enheten för kemisk livsmedelssäkerhet/Fodersektionen

Krav för uppsamlingscentraler

Egenkontrollplanen bidrar för sin del till att säkerställa att de krav som lagstiftningen ställer uppfylls. I egenkontrollplanen beskrivs bl.a.:

- vilka biprodukter som samlas upp, deras biproduktkategorier och märkningen av dem
- lagringen av biprodukter
- uppföljningen av råvarukvaliteten
- beskrivning av tillverkningsprocessen och den bokföring som förs över tillverkningsprocessen samt vilka produkter som tillverkas
- lagring, transport och distribution av slutprodukter (hur och till vem)
- provtagningsplan och laboratorium som anlitas (vilka prover tas, hur ofta, vad analyseras i dem, vilka gränsvärden används och vilka åtgärder vidtas om gränsvärdena överskrids)
- handelsdokument (fraktsedlar) och förvaring av dem
- plan för underhåll av den utrustning som används inom produktionen
- plan för tvätt och desinfektion av produktionslokaler, utrustning och transportutrustning samt plan för renlighetskontroll och journalföring över dessa
- plan för kalibrering av mätutrustningen och tillhörande journalföring (t.ex. pH-journal)
- plan för bekämpning av skadedjur och tillhörande journalföring
- hantering av avfall och avloppsvatten
- introduktion av anläggningens anställda och journalföring.

Med stödsystemens hjälp kan man ha kontroll över sådant som indirekt påverkar slutprodukten, såsom renhållning och skadedjursbekämpning. Omständigheter som direkt påverkar produkten, såsom malning och tillsats av syra i biprodukter från slakt, måste inkluderas i HACCP-systemet (flödesscheman, faroanalys).

7.2 HACCP-system

Foderhygienförordningen förutsätter att alla foderföretagare bortsett från primärproduktionen har ett HACCP-system. Motsvarande krav på HACCP ingår också i biproduktförordningen. Livsmedelsverkets anvisning till foderföretagarna om tillämpning av HACCP-systemet och om tillhörande dokument finns på [Livsmedelsverkets webbplats](#).

HACCP-systemet innefattar:

- identifiering och analys av farorna i olika produktionsskedan (biologisk, kemisk och fysikalisk, t.ex. salmonella, läkemedelsrester, främmande föremål)
- fastställande av kritiska styrpunkter (t.ex. tillsats av syra)

Enheten för kemisk livsmedelssäkerhet/Fodersektionen

Krav för uppsamlingscentraler

- fastställande av de kritiska styrpunkternas gränsvärden (acceptabel och oacceptabel nivå, t.ex. pH-värdet i syrabehandlade biprodukter från slakt ska vara <4,2)
- förfaranden för uppföljning av de kritiska styrpunkterna (t.ex. mätning av pH-värdet i varje parti)
- åtgärder om gränsvärdena överskrids (t.ex. mer syra tillsätts).

Man måste regelbundet försäkra sig om att de ovan nämnda punkterna är heltäckande och fungerar. Journal ska föras över åtgärderna som hör samman med HACCP-systemet. Dessutom utarbetas ett flödesschema och en beskrivning av produkten enligt produktgrupp. Aktörens uppgift är att hålla HACCP-systemet uppdaterat.

8 Den viktigaste lagstiftningen

- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1069/2009 den s.k. biproduktförordningen
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 142/2011 den s.k. tillämpningsförordningen
- Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 183/2005 den s.k. foderhygienförordningen
- Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1831/2003 den s.k. förordningen om fodertillsatser
- Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 767/2009 den s.k. förordningen om utsläppande av foder på marknaden
- Foderlag nr 86/2008
- Biproduktlag nr 517/2015
- Jord- och skogsbruksministeriets förordning 783/2015 den s.k. nationella biproduktförordningen
- Jord- och skogsbruksministeriets förordning 548/2012, den s.k. förordningen om bedrivande av verksamhet inom foderbranschen.

Det har gjorts ändringar i de ovan nämnda författningarna efter det att de utfärdades, vilket också måste beaktas.

9 Anvisningar och annan information

Till exempel på Livsmedelsverkets webbplats finns anvisningar och annan information. Uppsamlingscentralerna bör studera åtminstone den helhet på [Livsmedelsverkets webbplats som behandlar foder och verksamhet inom fodersektorn](#).

Enheten för kemisk livsmedelssäkerhet/Fodersektionen

Krav för uppsamlingscentraler

Anvisningens bindande verkan och iakttagandet av den

Myndighetens verksamhet ska bygga på behörighet enligt lag och lagen ska följas noggrant inom myndighetsarbetet. Myndigheternas anvisningar är till sin juridiska karaktär inte bindande för andra myndigheter eller aktörer. Frågor som rör tillämpandet av lagstiftningen avgörs i sista hand av domstol. Denna anvisning innehåller både direkta citat ur lagstiftningen och tolkningar av hur lagstiftningen tillämpas. Den lagstiftning som ärendet bygger på har angetts under respektive överrubrik. Direkta citat ur lagstiftningen är utmärkta med citattecken och kursiv stil. Tolkningarna i anvisningen är Livsmedelsverkets syn på hur lagstiftningen borde tillämpas.